

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 126 2005

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2006 och för recensioner 1 september 2006.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapetets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 91-87666-23-5

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Elanders Gotab, Stockholm 2005

alltid är optimistiska ... de slutar lyckligt (*Hanna, Nadeschda, Elgskyttnarne*), de uttrycker ”en uppbygglig och god tolkning av händelserna, om de lett till ett olyckligt slut” (*Julqvällen, Kung Fjalar, Kungarne på Salamis*). Alltså, helt enkelt att läsaren kunnat luta sig tillbaka i förvisningen om att inte bli lämnad övergiven med en tragisk vision av världen.

Så reduceras pessimismen och disharmonierna till att vara ”en mot-tematik av stor betydelse” (213), men fortfarande en mot-tematik. Ytterligare en förklaring presenteras: genom Snellman och Stenbäck tvingades Runeberg erkänna den naturliga människans tillkortakommanden, tvärt emot sin explicita argumentation men i överensstämmelse med ”deras pessimistiskt skeptiska syn på människan”. Också här en ny accent.

Man får genom dessa utvecklingar och kompletteringar intrycket att Ekman värjer sig mot tanken på en slutgiltig lösning på problemet Runeberg. Denna eftertänksamhet kommer också till uttryck i att Ekman på nytt tar upp *Kungarne på Salamis* som återigen karaktäriseras som ett misslyckat försök att lösa ett gammalt problem och att författarskapet därför i avhandlingens genomförda perspektiv slutar i ett misslyckande.

Den kritiska prövningen och sökandet efter nya dörrar att öppna är något av Ekmans signum som kritiker och avhandlingsförfattare. I den andan slutar författaren sin brotning med problemet Runeberg: ”En djärv gissning vore, att orsaken till att Runeberg tystnade som författare inte var endast hans ohälsa, utan också att han efter *Kungarne på Salamis* aldrig fann någon väg att gå vidare på”.

Ekmans avhandling har den obestridda förtjänsten att ifrågasätta en i kritik och forskning hävdvunnen Runebergssyn och söka en ny väg genom författarskapet. Den kommer att diskuteras, kanske uppröra men också inspirera. Det nydanande i Ekmans avhandling ligger i den förutsättningslösa nyläsningen av Runebergs texter. Det valda perspektivet, avhandlingens dubbeltema, som kunde ha fungerat reduktionistiskt har i Ekmans tillämpning visat sig särdeles fruktbart. Dels för att det valda perspektivet gjort det möjligt att avtäckta nya och delvis okända sidor i Runebergs diktning, och dels för att det tillåtit att ge en helhetsbild av hur Runebergs författarskap utvecklats.

Textanalysen och analysen av kritikers vedertagna argumentering kring kända dikter av Rune-

berg är uppslagsrik och problemorienterad. I dekonstruktivistisk anda vänder Ekman upp och ner på mången etablerad tolkning, t.ex. läsningarna av *Nadeschda* eller dikten om bonden Pavo. Hans analyser av en del av Runebergs mest lästa och beundrade texter är provocerande och bör verka utmanande för dagens och morgondagens Runebergsläsare. Och även när den dekonstruktivistiska frestelsen lockat författaren ut på den allra som tunnaste isen är det svårt att inte nyfiket läsa vidare i en framställning så tät på pregnant formuleringar och i en för avhandlingsgenren så ovanligt uttrycksfull stil.

Kjell-Arne Brändström

Sten Magnus Petri, *”Blås upp vind och gunga bölja...” August Strindbergs sagoepik Lycko-Pers resa Himmelrikets nycklar Abu Casems tofflor – sago- och sägenmotiv, narrativa grundmönster och mytisk initiationsymbolik*. Med supplementet *August Strindbergs sagoepik Svanevit – ett folkvisedrama*. Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet. Uppsala 2003–2004.

August Strindberg intresserade sig för – och använde – folklig tradition på olika plan, i olika syften. I exempelvis *Kronbruden* gestaltar han en problematik, ett livsdilemma, med vad han uppfattade som folkliga traditionella uppfattningar som medel. Att han därvid arkaiserar och lägger till helt fiktiva motiv är knappast ägnat att förvåna. August Strindberg hävdar själv författarens rätt att använda material från folktraditionen, och att den kan betraktas som ”allmänningsskogar” som står till förfogande. Det folkloristiska stoffet är ett lån till dramatiken, någon källtrogen folklorist är August Strindberg naturligtvis inte. Å andra sidan: en muntlig berättartradition är också en form av fiktion, en slags underhållningsgenre. Gränsdragningen mellan skriven dramatik och en muntligt framförd berättartradition är kanske inte alldeles självklar.

August Strindbergs dokumenterade intresse för kulturhistoria, etnologi och folkloristik visade sig också konkret i det att han under en tid var en av Artur Hazelius ”skaffare” då denne byggde upp den samling som lade grunden till Nordiska museet. Under 1870- och 1880-talen var August Strindberg djupt involverad i utvecklandet av en svensk kulturhistoria, som forskare och som för-

fattare. Hans kunskaper dokumenterades i verk som *Gamla Stockholm* och *Svenska Folket*. Hans insikter var imponerande, men han tillät sig att förhålla sig fritt till materialet, och någon strikt källkritik tillämpar Strindberg inte. Strindbergs mest bestående insatser i det som idag utgör det svenska etnologämnet är hans utbredningskarta över olika dialektala benämningar av nyckelpigan. Den undersökningen, påbörjad 1876, var den första som utfördes med den kartografiska metod som senare under en lång tid skulle bli så viktig för folklivsforskare/etnologer.

En tredje aspekt på August Strindbergs relation till folkloristik/folklivsforskning eller, som enhetsämnet heter idag, etnologi, behandlas av Sten Magnus Petri i dennes i januari 2005 vid Uppsala universitet framlagda doktorsavhandling. August Strindberg lånar inte bara motiv och inspiration från saga, sägen och folktradition, utan inspireras också i viss mån av sagans form i de så kallade sagospelen.

Hur man ska förstå de strukturerande principerna i Strindbergs sagospel är det behandlade huvudproblemet i Sten Magnus Petris avhandling. Det övergripande syftet uppges vara *att undersöka några av de strindbergiska sagospelens formella och strukturella mönster* (Petri s. 37). Som Petri påpekar har litteraturvetenskapen inte betraktat folksagan som ett litteraturvetenskapligt forskningsobjekt, och folklorister å sin sida har inte i någon större utsträckning intresserat sig för det som klassificeras som litteratur. Däremot ställer jag mig frågande till Petris påstående på sidan 38 att folkloristiken har riktat uppmärksamheten snarare åt folksagans ursprung och spridningsvägar än åt dess struktur. Jag menar att det finns tillräckligt mycket äldre folkloristisk forskning om sagans form och uppbyggnad för att påståendet ska vara diskutabelt. Petris egen genomgång av sagoforskare i det kapitel som fått rubriken *Metodgenomgång* pekar på förekomsten av sagoforskare som intresserat sig för mera än ursprung och spridningsvägar.

Forskning om den litterära genren *sagospel* är en helt annan fråga. Intressant är det förvisso att ta upp en genre som berör två skilda akademiska discipliner, i det här fallet litteraturvetenskap och etnologi. Författaren har definitivt en poäng i att hans forskning befinner sig i ett gränsland där två vetenskaper möts, och att August Strindbergs författarskap analyserat med en etnologiska blick är ett försummat fält. Den föreliggande avhand-

lingen har en ambition att beträda detta gränsområde.

Sten Magnus Petris doktorsavhandling består av två delar. Den första delen på ca 450 sidor trycktes redan 2003 och handlar om *Lycko-Pers resa*, *Himmelrikets nycklar* och *Abu Casems tofflor*. 2004 publicerades ett supplement på 100 sidor om *Svanevit*. Det är således en diger avhandling, och den behandlar fyra dramer som tillkom vid skilda tidpunkter – 1880-talet, 1890-talet, Svanevit vid 1900-talets början och Abu Casems tofflor 1908. Att avhandlingens två delar har tillkommit med viss tidsutdräkt märks inte minst vid läsning av supplementet, som har en mera lös- lig och mindre strukturalistisk prägel än avhandlingens huvuddel.

För att börja med att kommentera avhandlingens struktur kan det vara relevant att använda en term från sagoforskningen: avhandlingen lider av framvikt. Inledning, bakgrund och metodgenomgång utgör hela 130 sidor innan den egentliga undersökningen tar sin början. Bakgrundsteckningen till Strindbergs sagospel och en diskussion om begreppet sagospel är förvisso till hjälp för förståelsen av dessa. Mer tveksamt är hur mycket den grundliga genomgången av elva sagoforskares och antropologers teorier tillför läsningen. Till dessa forskare hör några gamla storheter som, till exempel, Axel Olrik och Arnold van Gennep, vars banbrytande verk *Les Rites de Passage* utkom så tidigt som 1909. Jag vill inte alls påstå att äldre teoribildningar alltid har förlorat sin aktualitet, och visst kan det vara befogat att när det gäller begrepp och teorier i en löpande vetenskaplig text hänvisa till äldre verk. Frågan är dock om det är belastande eller berikande i en avhandling med denna långa genomgång av forskare som är blott mer eller mindre relevanta för undersökningen. Som läsare hade man önskat en raskare presentation av den egna undersökningen i stället för den något ängsliga och skolboksmässiga presentationen av äldre giganter, vilka i några fall bara marginellt eller inte alls har med avhandlingens syfte att göra. De anförda verken har säkerligen haft betydelse för författarens tänkande kring sitt ämne, men flera av dem kan nu närmast jämföras med byggnadsställningar efter det att bygget blivit färdigt.

En fördjupad diskussion om valet av teoretiska ingångar är något man kan efterlysa i avhandlingen som helhet. I kapitel II, *Bakgrund*, ges, förutom syfte (som jag återkommer till), en första

presentation av viss sagoforskning, bland annat den ryske sagoforskaren Propps morfologiska modell, som författaren senare återkommer till och vill tillämpa på sagospelen. Här finns också en hänvisning till van Genneps teorier om övergångsriter, Eliades religionshistoriska studier och en utvikning som har med jul och julfirande att göra, detta emedan julfirande är ett motiv som förekommer i *Lycko-Pers resa* och *Himmelrikets nycklar*. Författaren menar dessutom att julfirandet som sådant har en betydelse vid tillblivelsen av dessa två verk. När Strindberg skrev *Lycko-Pers resa* i början av 1882 hade han firat jul med familjen och under ett "jullo" författat sagospel. *Himmelrikets nycklar* skrevs när han förberedde sig på en jul i ensamhet efter den besvärliga skilsmässan från Siri von Essen. Här refereras också till Strindbergs skildringar av traditionellt julfirande i *Svenska folket*, och till hans åsikter om folktraditionens uppkomst och trädning. Han ansåg att mycket av folklig tradition var så kallat *Gesunkenes Kulturgut*, med ett begrepp som något senare kom att myntas av Eduard Hoffman-Krayer. Exemplet med utvikningen om julens betydelse i August Strindbergs sagospel kan anföras som ett av många exempel på komplikationen i denna avhandling. Här blandas nivåer och teman som borde ha hållits åtskilda, nämligen författarens livssituation vid tidpunkten för verkets tillkomst och en antropologisk/folkloristisk analys av vissa moment i julfirande, ett av många motiv i sagospelen. Eftersom avhandlingens syfte är att studera sagospelens formella och strukturella mönster tappar texten här fokus och lämnar läsaren med en känsla av förvirring. En utläggning av saga och myt leder till samma undran, vad som egentligen är avhandlingens fokus. Ambitiösa redovisningar av detta slag riskerar, även om de är intressanta i sig, att skymma sikten för vad författaren egentligen vill ha sagt med sin avhandling. Till den viktiga förmågan att välja spår hör också förmågan att välja bort. Jag vill således understryka att även om August Strindberg är väl insatt i folklig berättartradition och i sin samtids sagoforskning, så är det inte denna inspirationskälla som i syftet anges vara avhandlingens undersökningsobjekt.

I detta sammanhang kan också påpekas att det på flera ställen i avhandlingen förekommer försanthållanden som är diskutabla. Här ett av många exempel. På sidan 50 uppges, som ett faktum, att sagorna bevarat inslag av uråldriga seder

och bruk, riter och kulthandlingar. För en etnolog är det uppenbart att ett sådant påstående snarare borde ha formen av en fråga eller åtminstone borde ha föranlett en fördjupad och problematiserande diskussion. Påståendet är inte alldeles odiskutabelt och kan antagligen ses som en följd av påverkan från en äldre folkloristisk forskning, medan mer aktuell forskning med något undantag lämnats därhän. Författaren hänvisar här till de Vries arbete om sagan från 1954. Mycket har hänt inom folkloristiken sedan 1954. Även Propp menar att sagan bär spår av riter efter det att tron på dem mist sin aktualitet.

Sten Magnus Petris egentliga undersökning tar sin början på sidan 130 med en analys av *Lycko-Pers resa*. Tillkomst och mottagande börjar analysen. Därefter följer Text- och innehållsanalys med en omfattande presentation av Strindbergs inspirationskällor. Författaren lägger sig här nära Nationalupplagens kommentarer. I kapitel VI, *Motivanalys*, återges och kommenteras sagospel, motiv för motiv. Detta kapitel, som är lika mycket en deskription som en analys, och det nästkommande, kapitel VII, *Strukturanalys*, kan sägas vara avhandlingens två centrala kapitel. I kapitel VII anknäver författaren till sitt syfte att analysera Strindbergs sagospel "ur ett hittills oprövat strukturalistiskt-semiotiskt perspektiv". Den danske folkloristen Aksel Olriks *Episke love i Folkedigtningen* från 1908 utgör en utgångspunkt för en analys av den gestaltande strukturen i sagospelen. Till Olriks arton episka lagar hör de som Petri tar upp: 1) strävan efter överskådlighet – endast ett fåtal personer agerar samtidigt, 2) motiven bör ha avgörande betydelse för handlingen och föra handlingen framåt, 3) tretalets betydelse, 4) vilolagen – berättelsen stannar upp efter en avgörande händelse, så att stämningen får tid att lägga sig till ro. Petri kan här konstatera att *Lycko-Pers resa* delvis följer Olriks lagar, dock inte helt och hållet.

Härefter analyseras *Lycko-Pers resa* enligt Propps morfologiska modell, som går ut på att genom en form- och strukturanalys av sagans minsta beståndsdelar urskilja de funktioner som utgör sagans strukturerande element. Med den proppska morfologin, menar Petri, tillhandahålls en systematik för att beskriva narrativa strukturer, och han visar också hur Propps funktioner återfinns i sagospel. Lüthi, Meletinskijs, Greimas och Lévi-Strauss teorier provas också, fast mindre utförligt, på sagospel. Med denna förkärlek för strukturalistiska metoder kunde man kanske för-

väntat sig ett mer utvecklat resonemang om binaära positioner som manligt–kvinnligt, högt–lågt, ont–gott etc.

I ett kortare kapitel om *Sagospellet som initiations- och vandringsdrama*, beskrivs *Lycko-Pers resa* med de steg som hör till övergångsriter: separation, transition, integration. Förvånande nog saknas här referens till van Gennep, vars klassiska verk om övergångsriter tidigare framhållits.

Efter analysen av *Lycko-Pers resa* mattas avhandlingen. En lika omfattande analys som den av *Lycko-Pers resa* har inte riktigt gjorts av de andra tre sagospelen. Frågan reser sig här huruvida *Himmelrikets nycklar*, *Abu Casems tofflor* och *Svanevit* bidragit till den metodiska genomgången och de teoretiska slutsatserna eller mera har en kumulativ funktion, att de finns med i avhandlingen för fullständighetens skull. I fallet *Himmelrikets nycklar* menar författaren att detta sagospel står närmare sägnen än sagan och att av det skälet Propps modell inte är tillämpbar.

Petri konkluderar i sin avslutning av avhandlingens första del att han visat att en kombination av olika strukturanalytiska metoder bidrar till en djupare förståelse av Strindbergs sagospel. Vidare har han pekat på hur Strindberg utnyttjat folkloristiska källor. Väl inläst i den folkloristiska litteratur som fanns utgiven, fann han inspiration och motiv i den. Petri påpekar, helt riktigt, att i takt med att kunskapen om folkdiktens och folktrons motiv försvinner, riskerar behållningen av Strindbergs sagospel att försvåras avsevärt för läsaren eller teaterpubliken.

Svanevit, som behandlas i avhandlingens supplement, som alltså utkom senare än avhandlingen i övrigt, är ett folkvisedrama. *Svanevit* är tydligt inspirerat av medeltidens balladdiktning och även av folketro. Analysen av *Svanevit* formar sig till en analys av dramats beroende av folklig balladtradition och folktro.

Jag vill nu återknyta till det på sidan 37 i avhandlingens huvuddel formulerade syftet. *Folksagans ursprung i det muntliga berättandet avspeglas i den muntligt traderade, och i ett senare skede nedtecknade berättelsen, i dess form och innehåll och i den grundläggande narrativa strukturen. De konstitutiva motiv och mönster som utbildats i folksagan borde då också kunna utläsas som strukturerande principer även i sagospelen. Att undersöka några av de strindbergiska sagospelens formella och strukturella mönster blir då avhandlingens övergripande syfte.* Syftet utgör, som sig bör, avhandling-

ens kärnfråga. Jag menar att det också är ganska problematiskt. I syftet menar författaren att motiv och mönster som utbildats i folksagan *då också* bör vara strukturerande principer i sagospelen. En enkel fråga: varför? Är det självklart, nödvändigt eller troligt? Om det är så, att samma metoder kan tillämpas på muntligt traderade sagor som på sagospel, så kan man argumentera för den tesen, men det bör inte formuleras som en utgångspunkt i ett syfte. Vi vet ju inte om det förhåller sig så förrän vi har tagit del av argumenten!

Denna problematik berör en stor fråga i den föreliggande avhandlingen, en intressant fråga som kanske inte fått något riktigt övertygande svar. Är det ett metodproblem att tillämpa metoder avsedda att analysera ett muntligt berättande, på sagospel, som trots allt är dramatik? Att Strindberg använder motiv från sagor, och även sägner och folkvisor, är ovedersägligt, men kan man därför analysera hans verk *som* saga, sägen, folkvisa? Petri visar själv att det inte är riktigt säkert. Samtliga Olof Olriks episka lagar gick exempelvis inte att tillämpa på *Lycko-Pers resa*. Jag finner att det på sina ställen i avhandlingen finns sammanblandningar mellan formanlys och innehållsanlys där detta borde ha särhållits. Samtidigt anknäver den ovan berörda problematiken till något väsentligt. Var går genregränserna? Är de viktiga? En berättad saga är naturligtvis något annat än en text avsedd att uppföras på scen. Ändå finns det mycket som förenar. Med den folkloristiska diskussionen om folklorens performance närmar sig både sagan och sägnen i själva verket dramatiken. Petri berör alltså här något som skulle vara värt en djupare diskussion. Låt oss ta tag i den!

Petri pekar också ut ett område där två vetenskaper möts, etnologi och litteraturvetenskap. Detta faktum är också värt en framtida teoretisk diskussion.

Trots invändningar mot vissa svagheter i de teoretiska resonemangen, liksom mot avhandlingens struktur och svårigheter med konsekvent fokus, vill jag slutligen framhålla att avhandlingen är välskriven och tar upp många intressanta infallsvinklar på Strindbergs sagospel. I egenskap av etnolog är jag mycket nöjd med att Sten Magnus Petri har tagit August Strindbergs inspirationskällor inom den folkliga berättarkonsten på allvar. Han visar också att han besitter stora kunskaper inom den äldre folkloristiken. Jag hoppas till slut att vi kommer att se fler arbeten där Strindbergs beroende av och intresse för folklore behandlas,

varför inte också ur ett etnologiskt/folkloristiskt perspektiv?

Katarina Ek-Nilsson

Henrik H. Langeland, *Av sporet er du kommet. Romlige fremstillinger hos Marcel Proust.* (Acta humaniora nr. 239), Oslo 2005.

Det krävs mod av den litteraturvetare som ger sig i kast med Proust. Man behöver inte ha läst *A la recherche du temps perdu* (1913–27) för att veta att det är en rasande intelligent och utomordentligt komplex konstruktion. Dessutom är romanen lång: den omfattar tretusen täta sidor. Och som om inte detta vore nog är den avfattad på en prosa som är berömd för sin intrikata satsbyggnad och sina långa, vindlande, labyrinthiska meningar som ibland sträcker sig över en hel boksida.

Men den främsta anledningen till att det krävs mod för att man som litteraturvetare skall våga närma sig Proust, i alla fall om man har ambitionen att säga något nytt och värdefullt, är att så många föregångare redan har undersökt Prousts romanbygge och gjort det ena märkvärdiga fyndet efter det andra.

Föregångarna är heller inte vilka som helst. Jean-Pierre Richard, Georges Poulet, René Girard, Gérard Genette, Roland Barthes, Julia Kristeva – listan kunde göras betydligt längre, men redan här har vi en handfull litteraturforskare som influerat synen inte bara på Prousts romankonstruktion utan på det litterära verket över huvud taget.

Lägg till dessa namn berömda romanister som Ernst Robert Curtius, Hans Robert Jauss och Malcolm Bowie, och listan börjar bli tämligen förkrossande. Då har jag inte ens nämnt filosofer som Gilles Deleuze, Walter Benjamin och Theodor W. Adorno. För att inte tala om de författare som skrivit lysande saker om Proust. Tänk bara på Samuel Beckett, Olof Lagercrantz och Edmund White. Eller tänk på den ungersk-franske fotografen Brassais briljanta lilla bok om fotografiets roll i *A la recherche*.

Nog krävs mod. En del skulle säga dumdristighet. Men i så fall kan man bara önska sig en sak: att litteraturvetenskapliga institutioner runt om i Norden, och i synnerhet i Sverige, ägde aldrig så litet av den formidabla dumdristighet som uppenbarligen finns hos Langeland.

Nu återstår den stora frågan. Har Langeland något nytt att säga om Proust? Och är det han har att säga värdefullt?

Langeland har gjort det lätt för sin läsare. Hans avhandling handlar bara om en sak – om rumsföreställningar hos Proust. Studien driver detta enda perspektiv med stor envetenhet. Avhandlingen är indelad i fem kapitel, alla tematiskt upplagda, och ägnar sig åt en rad kända och ofta kommenterade episoder hos Proust: om madeleinekakan och lindblomsteet; om Swann, Odette och Catleyan; om Charlus och Jupiens hemliga kärleksmöte; om berättarens besök i Elstirs ateljé; om Bergottes anblick av Vermeers *Utsikt över Delft* ...

Vad är det då för sorts rumsföreställningar det handlar om? Har Langeland väglett av Walter Benjamins analys av interiören i artonhundratalets Paris? Eller av Michel Foucaults heterotopier? Eller av Eve Kosofsky Sedgwick's "epistemology of the closet" i boken med samma namn, där Proust för övrigt intar en framskjuten plats? Nej, ingenting av detta. Langeland intresserar sig för rummen och rumsligheten i romanen, och i hans analys har detta inget att göra med något utanför verket.

Langeland har låtit Proust visa vägen. Han närmar sig romanen inifrån och där hittar han lika bra som i sin egen bakficka. Avhandlingen igenom uppehåller han sig därinne, med undantag för enstaka utflykter till Paris och Delft. Eller för att fortsätta rumsmetaforiken: Langeland har satt bo i Prousts roman och ingenting kan få honom att flytta därifrån.

Langeland utvecklar en liten och behändig terminologi för att begreppsliggöra sina fynd – topotesi, polytopi, semantopi, protofobi och några till – men i övrigt är det Prousts egen diskurs som bestämmer Langelands förståelsekategorier. En av orsakerna är att Proust själv har banat väg för denna rumsdiskussion. Den som bekantat sig med Proust vet vilket enastående intelligent sällskap man befinner sig i när man läser romanen. Berättarjaget är en gestalt som har förmåga att göra i stort sett vad som helst till föremål för reflexion. Och han har en hel del att säga om rummets betydelse. Hela detta problemkomplex tematiseras redan i romanens inledning, där berättaren återger hur han svävar mellan vaka och sömn. Han vaknar till och vet inte riktigt var han befinner sig. Mörkret i rummet ter sig som ett flimrande kalejdoskop. Sover han? Drömmer